

De kievit

Bert Roelofs

De kievit heet in wetenschappelijke termen 'Vanellus vanellus', wat zoveel betekent als 'ijdelruitje'. De Nederlandse naam 'kievit' is een klanknabootsing van de roep van de vogel, zoals ook bijvoorbeeld bij de tiftjaf het geval is. In het Duits is het de 'Kiebitz', in het Engels 'Lapwing', in het Frans 'Vanneau huppé', in het Vlaamse taalgebied 'kieviet' of 'vaneel' en last but not least in het Fries 'Ljip'. Er zijn hele reeksen streeknamen, voor beide seksen vaak nog verschillend. Het geslacht Vanellus telt iets meer dan 20 soorten en behoort bij de 66 leden tellende familie van de kieviten en plevieren (de Charadriidae), die zijn onder gebracht in de orde van de momenteel 379 steltloperachtigen (de Charadriiformes).

De kievit houdt van weinig begroeiing

Foto: Bert Roelofs

Deze weidevogel is ongeveer 30 centimeter groot, haalt met de brede en afgeronde vleugels een spanwijdte tot ongeveer driekwart meter en weegt anderhalf tot drie ons. Het winter- en zomerkleed verschillen zichtbaar subtiel; in de zomer zijn de rug en bovenkant

van de vleugels heel donkergroen (bij donker weer zwart ogend) en zie je bij zonnig weer juist allerlei paarse, blauwe en koperen tinten, terwijl in de winter het donkere groen lichter van kleur is geworden en de veerranden geel zijn. De buik en stuit zijn wit. Aan zowel

de boven- als onderzijde van de vleugels is een witte eindrand zichtbaar. Is de bovenkant van de vleugel bijna geheel donker, de onderkant is zwart en wit gekleurd. Het mannetje heeft een zwarte band op de borst die via de keel als streep doorloopt tot onder het oog; bij het vrouwtje is de borst ook zwart, maar is de keel zwart-wit gespikkeld. Een juveniel heeft een overwegend wit gekleurde kop, behoudens het donkere petje en een grijze vlek rond het oog. Het mannetje heeft over het algemeen minder wit op de kop dan het vrouwtje. De poten zijn rood, de kleine snavel is zwart. En wie schetst mijn verbazing toen ik voor de eerste keer een kievit zich zag bukken en er plots een kokette oranje-rode onderbroek tevoorschijn kwam. U zult begrijpen dat ik snel de blik beleefd heb afgewend. Nog een ander leuk weetje; het kuifje van het mannetje is langer dan dat van het vrouwtje (verschil moet er zijn, als u het mij vraagt) en zou zomers langer zijn dan in de winter. Dat was me eerlijk gezegd in het veld nog niet opgevallen.

De kievit voedt zich met regenwormen, insecten(larven) en plantaardig voedsel. Ze jagen op zicht. Geregeld zie je ze net als kokmeeuwen een soort van tapdansen; ze lokken zo de wormen omhoog. Als een kievit jongen heeft en er een vos of andere predator in de buurt komt, dan vertoont de kievit de gebruikelijke afleidingstruc van de plevieren, namelijk doen alsof je een gebroken vleugel hebt en scheef hangend weg strompelen. Al doende wordt de rover zo ongemerkt weg gelokt van de kostbare jongen. En als dan bijvoorbeeld het

'kievit in de bocht'

Foto: Hugo Weenen

vosje denkt te kunnen toehappen, dan blijkt er plotsklaps sprake van een wonderbaarlijke genezing en verrijst de kievit als het ware uit de aanstaande dood. Deze licht prozaische beschrijving kan echter niet verhullen dat de leefomstandigheden van de kievit in Nederland al lang geen rozengeur en maneschijn meer zijn. Een aantal van u zal wellicht al een angstige huivering hebben ervaren bij het lezen van het woord 'weidevogel', want dat voorspelt doorgaans in Nederland (en helaas ook voor de ons omringende landen) weinig goeds voor de broedgelegenheid en het succes ervan. Volgens gegevens van Sovon nam het aantal kieviten in kievit bolwerk Friesland deze eeuw met bijna 3 procent per jaar af en zijn er daar nu 40% minder dan 20 jaar geleden. Als negatieve factoren noemt Sovon eind 2015 'intensivering van de landbouw, predatie, opwarming door het klimaat, afname van het broedhabitat en jachtdruk op Kieviten in de zuidelijke lidstaten'. Net als in 2015 mogen er dan ook in 2016, HET JAAR VAN DE KIEVIT, in Friesland geen eieren van de kievit geraapt worden. Over geheel Nederland is de stand in de laatste 25 jaar gehalveerd, gemiddeld dus een achteruitgang van 2% per jaar; en die achteruitgang versnelde zich de afgelopen 10 jaar met een jaarlijks gemiddelde van -5%. Het aantal geschatte broedvogels in Nederland in 2013 lag tussen 145.000 en 210.000. Laat u zich in deze niet verblinden door de massale aanwezigheid van kieviten tijdens de trektijd en de wintermaanden; dan is

het krimpend bestand van 'onze' vogels namelijk rijkelijk aangevuld met om en nabij een half miljoen noordelijk van ons land broedende vogels, die in grote groepen over een breed front met de vorstgrens naar zuidelijker gematigder oorden zijn getrokken. Mondiaal gezien staat de kievit momenteel nog te boek als 'bijna bedreigd', maar is er weinig meer nodig om die status te veranderen in 'bedreigd'. Als ik de verschillende inventarisatierapporten over de Eempolders goed lees, dan stak de ontwikkeling van de kievit populatie daar lange tijd heel positief af tegen de landelijke trend; er was lange tijd eerder sprake van een voorzichtige groei dan van terugloop, maar in het rapport over 2015 lees ik helaas wel het woordje 'minder'. Wellicht kan de positieve trend zich de komende maanden weer herstellen. Naar het schijnt maakt het mannetje soms tot wel 10 onopvallende nesten, gevormd door een ondiep kuiltje, en vervolgens legt het vrouwtje in een dag of vijf doorgaans vier eieren in het door haar verkozen nest. Als er in de vroege fase iets mis gaat legt het vrouwtje vaak een tweede legsel; er zijn gevallen van vier legsels bekend. Het bebroeden van de eieren duurt een kleine vier weken en na het uitkomen duurt het minimaal vijf weken voor de jongen vliegvlug zijn. Het broedseizoen duurt overigens van medio maart tot juli. De laatste 10 jaar werd het eerste kievitsei in Nederland gevonden tussen 3 maart (2008, in de Eemnesser Maatpolder) en 21 maart (2013, in Ede). Het eerste ei van 2016 werd op 9 maart gevonden in de omgeving van Sint-Oedenrode en om te voorkomen dat dit gegeven een volksopstand zou kunnen ontketenen wil ik met klem benadrukken dat ik er echt zeker van ben dat dat eitje niet op een laagje ham in een pannetje is geëindigd. Wellicht is het best een leuk plan om ergens in de loop van dit jaar vanuit onze vogelwerkgroep in het kader van ons 50-jarig bestaan een raadgevend referendum te organiseren over de vraag of de Friezen hun traditie moeten kunnen voortzetten of niet.

Tijdens een wandeling langs de waaien in de Eemnesserpolder zag ik een aantal jaar geleden een jong vogeltje zwemmen. Ik had absoluut geen enkel idee wat het was; de snavel was niet

eend-achtig en voor een meerkoet- of waterhoenjong was het beestje veel te licht gekleurd. Welke watervogel was het dan wel? In opperste vertwijfeling ging ik thuis in mijn boeken aan het zoeken. Bij toeval zag ik al bladerend een foto van een jonge kievit en daarmee werd mijn mysterie meteen opgelost. Die zwemmer bleek een heuse juveniele kievit. Wilt u allen zo vriendelijk zijn mijn schaamtevolle onwetendheid van destijds niet aan de grote klok te hangen en me er ook vooral niet over aan te spreken.

U ziet, de kievit blijft mij verbazen. En dan heb ik het nog niet gehad over de baltsvluchten, die ik afgelopen week weer heb mogen aanschouwen, terwijl ik smienten en wintertalingen aan het fotograferen was in de Balgzandpolder. Een aantal mannetjes was daar boven een meertje aan het stuntvliegen. Het ene moment wentelden ze als een Engelse Spitfire door de lucht, regelmatig op hun kant vliegend, met horizontale en verticale salto's, volop zoiets als 'peewit' of 'tjoewiet' schreeuwend; en het andere moment zag ik ze als Japanse kamikazepiloten zowat loodrecht naar beneden knallen, om zich dan vlak boven het water toch te bedenken dat er nog wat kleine kievitjes gemaakt moesten gaan worden en dus op het laatste moment toch maar op te trekken. Het kan verbeelding zijn, maar volgens mij zag ik de eendjes regelmatig met een blik van 'pedante ijdeltuitige druktemakers' verstoord en geïrriteerd opkijken.

Literatuur:

Weidevogelbeschermingsgroep Westelijk Eemgebied RESULTATEN-VERSLAG 2015

Het voorkomen van de Kievit in de Eempolders, Jan Mooij, juli 2007

RESULTATEN VAN WEIDVOGELINVENTARISATIES IN DE NOORDPOLDER EEMLAND (EEMNES), DE KAMPEN (BLARICUM) EN OBJECT DE SLAAG (HOOGLAND) IN 2013. Subgroep Avifauna - Dick A. Jonkers

Internet: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kievit>

<https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/kievit-ongunstige-staat>